

teszünk arra, hogy az eddigi negyedév helyett minden két hónapban megjelentessük. Isten áldása, az írók és olvasók támogatása adjon erőt és sikert jó szándékainknak.

A Szerkesztő Bizottság.

III.

A mértföldjelzőnél.

A „Keresztény Magvető” születésének 60 éves évfordulóját ünnepli. Ünnepel feltűnés nélkül, nesztelenül, házilag, további munkával. Következetes nevéhez, a nevéül választott „magvető”-höz. Miként a jó gazda — a magvető — nem kérve és nem várva másoknak ösztönzését, segítségét, vagy elismerését, önmaga elhinti a csirázásra előkészített vetőmagot az előre elkészített termő talajba, azonképen a „Keresztény Magvető” is 60 éven át lankadatlan szorgalommal gyűjtögette a termelő magvakat és szívós következetességgel hintegette olvasóinak, az unitarizmusnak talajába. S miként a szántó-vető magvető munkájának tanuja csak a kis pacsirta elismerő éneke és saját jólvégzett munkájának nyugodt öntudata, azonképpen a „Keresztény Magvető” magvető munkáját is csak az a néhány munkás kísérte fokozott figyelemmel s a pacsirta módjára lelkesítő bátorító énekkel, kik a talaj előkészítésében vagy a maghintésben munkatársai voltak.

Egyben azonban mindkét magvető hitt, abban, hogy a lelkiismeretes munkát előbb-utóbb sikernek kell követnie; és egyért mindkettő esedezett, folyamodott és pedig: a jó Istennek eredményt biztosító segedelméért.

Nem e rövid megemlékezés hivatása mérlegelni, hogy a „Keresztény Magvető” által hintett magból mennyi hullott kopár sziklára, mennyi útszélre, mennyit szedtek fel az éneklő madarak és mennyi esett termő talajba s utóbbi hányszoros magvakat termett? Azt azonban bizvást megállapíthatjuk, hogy a „Keresztény Magvető” erkölcsépítő, szeretethirdető, közművelődést fejlesztő, erkölcsi értékeket termelő munkájával lényegesen közremunkált abban, hogy hitünk általánosan ismertté, egyházunk minden vonatkozásban elismertté s munkálkodásunk közbecsültté válhatott. S

megállapíthatjuk azt is, hogy jelentős érdeme van abban is, hogy az oly sok megpróbáltatást átélte, annyi vészt és vihart átszenvedett unitarizmus, megfogyva bár, de törve nem, él és munkál s kevés száma dacára is, az általános közművelődés terén értéknek tekintett.

A mai 60 éves mértföldjelző évfordulón figyelmünk akaratlanul is a jövőbe néz s a további munka termőtalajának erőteljes voltát, teremtő és termelő erejét kutatja. Minthogy pedig az erkölcs birodalmának legértékesebb gyöngye: a hit; s minthogy a hit uralma a földön az egyházakban nyert legmegfelelőbb szervezetet s minthogy az ilyen szervezetekben az egyes hívők lelkiigényeiknek megfelelő elhelyezkedéssel tömörültek és tömörülnek, szorongva kutatjuk, hogy e tömörülések eléggé erősek-e, eléggé alkalmasok-e arra, hogy a magvető a hit és erkölcs gyöngyeit — mit termő magvakat — továbbra is ezekbe hintse?

Általánosan tudott dolog s mindannyian érezzük, hogy az új államjogi helyzetünkben az egyházszervezetek szenvedték a legerőteljesebb megtámadtatást; s sajnálattal érezzük, hogy egyes államhatalmi elfogult oszloposok azoknak egyenesen összeroppantására munkáltak, sőt munkálnak még napjainkban is. Elég erősek-e tehát e szervezetek ma is a rájuk váró feladatoknak végrehajtására? Tudjuk, hogy egy szervezet akkor erős, ha önmagából fejlődik, ha másoknak támogatására minél kevésbé van utalva. Vajjon elég erősek-e szervezeteink jelentős külső segítség nélkül a fenntartásra és fejlesztésre?

Nem érintjük ez úttal az egyházak erkölcsi hivatását, csak az anyagiakkal foglalkozunk, hisz az egyházi szervezeteknek anyagiakra is van szükségük. Ez anyagiakat nemcsak a kölcsönös szeretet és kölcsönös támogatás igényeli, hanem igénylik azok a hivatások is, melyeket az egyházaknak be kell tölteniök. Egyházi hivatás: a híveket hívökké nevelni, mihez igehírdetés, egyházi kegyszerek kiosztása, stb. és valláserkölcsi alapon nyugvó nevelés szükséges. Az Egyház hivatott gondoskodni arról, hogy legyen, aki ezeket a hívőnek gyermekkorától haláláig fogatosítsa. Kell tehát gondoskodnia papokról, tanítókról; s hogy ilyeneket képezhessen, kell gondoskodnia papnevelő egyénekről, papnevelő intézményekről, tanítóképzőkről, stb. stb.

A mindennapi élet tanítja, hogy az egymást szerető és becsülő szülők gondosan nevelt gyermekei rendszerint értékes állampolgárok, buzgó hívők; viszont a részeges, csavargó, civakodó szülők

elhanyagolt nevelésű gyermekei elvesznek a társadalomra és az egyházra nézve egyaránt. A gyermeklélek tehát nevelhető. Nem közömbös tehát egyházi szempontból, hogy a hívőnek gyermekeit az egyház tanítsa, nevelje-e? vagy e feladatot másokra hagyja. Annál jelentősebb ez, mert ma már általánosan elismert igazság, hogy nagy képzettségű, tudós embereket nevelhet az állam is, azonban szerető embertársakat, buzgó, áldozatkész hívőket csak a szülői nevelést folytató egyház képes teremteni.

Fenn kell tartania tehát az egyháznak továbbra is hitvallásos iskoláit s kell gondoskodnia arról, hogy ezekben jól kiképzett tanerők működjenek. És kell központi szervezet, mely alkotmányos módon egyházi törvényeket hozzon, s azok alkalmazása útján gondoskodjék arról, hogy mindenek ékes, jó rendben menjenek, gondoskodjék a megürült papi, tanári, tanítói állásoknak megfelelő erőkkel való betöltésről, kell központi szervezet, amely elismerjen, ahol dicsérni kell, segítsen, hol erre van szükség, dorgáljon, sőt büntessen ott, hol erre kihívják.

Mindezen feladatok végrehajtása az anyagiakkal való rendelkezést kéri, kívánja, követeli.

Unitárius egyházunkat nem hatalmas fejedelmek alapították, kik anyagiakkal is bőven ellátták volna, hanem nemes elődeinknek maguknak kellett a fenntartási alapot megszerezniök: áldozatkészségből, összegyűjtésből, megtakarításból. Buzgón működött e forrás. Hatalmas épületeink, sok ezer hold mezőgazdasági birtokállományunk, kiépített és berendezett intézményeink beszélő bizonyágtételei elődeink gondos előrelátásának, hit- és egyházszeretetének. Vérző szívvel néztük, hogy új államjogi helyzetünkben az államhatalom kezelői minő kegyetlenül bántak el ez összegyűjtögetett anyagiainkkal, alapítványainkkal. Jelentős mennyiségű állampapírjaink elveszítették értéküket s egyházunk elveszítette azoknak kamatjövedelmét; mezőgazdasági birtokállományunk kisajátított s egyházunk elveszítette ezeknek nemcsak bérjövedelmét, hanem értékét is; tankönyvhasználati szabadságunk megnyirbáltatott, tandíjszedési jogunk korlátoztatott, az államsegély nyújtása iránti törvényes jogunk kétségbe vonatott, annak kiadása megtagadtatott s így egy napon sivár valóságában állott előttünk a gyakorlati élet, mely szerint bevételeink megfogyatkoztak, kiadási szükségleteink megmaradtak, sőt megszorodtak; s a mindennapi élet erőinknek végső megfizetését követelte, ha összeomlani nem akartunk.

Összeomlani nem akartunk — és nem akarunk. Méhek vol-

tak nemes elődeink, mikor az anyagiakat összehordották, méhek maradunk magunk is, továbbra is. Ha tél lett, ha lehullottak a mezők mézet nyújtó virágai, ha bezárult is méhkaptárunk, ha a saját szorgalommal gyűjtögetett mézmenyiség használatára kényyszerülünk is a tél tartamára, tudjuk, hogy csak addig szabad nyújtózkodnunk, meddig a takaró ér; hogy csak úgy szabad fogyasztanunk összegyűjtött készletünket, hogy azzal a tavasz nyíltát — az új tartalékgyűjtés lehetőségét — bevárhassuk. Ha óvatos fogyasztásaink útján nélkülöznünk is kell — nélkülözünk; ha ideiglenesen még leépítenünk is kell, vérző szívvel bár, de még azt is tesszük. Tesszük abban a tudatban, hogy *természettörvény* a tavasz megérkezése, midőn a mezők virágaiból újabb méz gyűjthető, hogy *öröktörvény* a jognak és igazságnak diadala s így államsegély iránti jogos igényünk nem késhet már soká s érezzük, hogy egyetlen Istenünk segedelme erőt, bizalmat nyújt a sovány esztendők szenvedéseinek elviselésére.

Midőn a 60 éves mértföldjelzőnél meghajlunk a „Keresztény Magvető“ érdemei előtt, várjuk, kérjük, maradjon továbbra is csak magvető. Bizalomkeltő, megnyugtató jelenség máris az az eléggé nem értékelhető áldozatkészség, melyet éppen egyházi alkalmazottaink kezdeményeztek s melynek útján nem a feleslegeiket, hanem az alig nélkülözhetőt is az egyház megfogyatkozott mézkészlete pótlására nyújtják s mely felemelő példát világi híveink is elismerésre méltó áldozatkészséggel követnek.

Mikó Lőrinc írja Egyházjogában: „az unitárius vallás terjedését senki se támogatta fegyveres kézzel, csupán a felvilágosodott ész fegyvere vívta ki annak diadalát és követőinek *buzgósága, hő ragaszkodása, közszelleme, áldozatkészsége és egyetértése* tartotta fenn minden üldözések ellenére“.

E közszellem, áldozatkészség és egyetértés munkál a mai nemzedékben is s ez átörökölt féltő örökség bizalomgerjesztő alap a további magvetésre.

Dr. Ferenczy Géza.

Igazság és szeretet.

Temetési beszéd dr. Költő Gábor ravatalánál.

Többé ne legyünk gyermekek, kiket ide s tova hány a hab és hajt a tanításnak akármilyen szele, az embereknek álnoksága által, a tévelygés ravaszágához való csalárdság által, hanem az igazságot követvén szeretetben, mindentől fogva neveledjünk Abban, aki a fej, a Krisztusban. Ef. 4., 14., 15.

Erdélyinek kell lenni ahhoz, hogy valaki méltó gyásszal állhasson meg e koporsó mellett. Mások csak annyit tudnak, hogy itt egy fiatal, derékba tört élet indul enyészetnek; egy nagyon szeretett férjet sirat bánatos párja, három kisleány könnyes arcát takarja el az árvaság fátyola. Kívülvalók csak annyit tudnak, hogy a legmagasabb bírói testület legfiatalabb tagja roskadt össze a cél küszöbén s eggyel kevesebb lett a sok hű, hős, okos magyar tisztviselő száma, hiányzik egy az új Magyarországot önnönvérükkel hódítgató feketesereg katonái közül.

De mi, erdélyiek, újra átéljük e koporsó mellett soha el nem felejthető tragédiánkat. Recrudescunt vulnere inclinatae gentis Transylvaniae; érezzük a gyászt, ami ráncszakadt, a taglóütést, ami leterített, a felvillanó és füstbemenő reménységeket, a nagy, titkos szabadságharcnak minden mámorát, ostorát és keserű torát. Költő Gábort, az utolsó és legszomorúbb erdélyi szabadságharc egyik vezérének temetjük el — s mintha ez a fényes főváros valami csalóka anachronismussal — Rodostóvá válnék...

Onnan indult el a kis székely legényke Erdővidékről, amelynek rengetegeiben balladák és álmok vadgalambjai költenek. Pajtásai közül kivált: testre gyengébb, lélekre erősebb és komolyabb volt mindannyinál. Mély szemében a Mondó-hegyek tüzének visszfénye rezgett, arcára árnyékot vetett feje fölé tornyosuló sorsának fellege. Nem láttam senkit, aki férfiasabb lett volna, mint ő, a férfiaságot